

Г. Я. Скляренко

Колаж

КОЛАЖ (від франц. collage – наклеювання) – технічний прийом в *образотворчому мистецтві*, що полягає у наклеюванні на будь-яку основу відмінного від неї матеріалу у вигляді абстрактної, асоціативної або сюжетної композицій; твори, виконані у такий спосіб. К. використовують для досягнення ефекту несподіваності, парадоксальності, змістової та емоц. багатозначності, образ. гостроти. К. варто відрізняти від [аплікації](#) та [інкрустації](#), де фігуративні чи орнам. зображення, зроблені з відмінних від основи матеріалів, складають із ретельно підібраних за формою, кольором і фактурою елементів для створення ціліс. картини. К. відомий із давнини, але як визначений худож. прийом і окремий вид мистецтва набув поширення у 20 ст.; вплинув на всі візуал. мистецтва, літературу, художню свідомість загалом, породивши і відображаючи своєрідне новітнє колажне мислення, що прослідковується в широкому діапазоні худож. течій, напрямів. Як поєднання різностильових об'єктів чи тем К. використовують для посилення естет. ефекту у творах літ-ри, театру, кіно, музики. К. не тільки заперечує пряме відображення реальності як основи мистецтва, а й створює особливі прийоми гри з різними мовами культури, акцентує на багатоскладовості худож. простору, в якому співіснують зображення різного стилю, текст і зображення, фото й малюнок, тиражне та унікальне, різні фактури й матеріали. У К. відображено нові риси бачення світу і реальності: фрагментарність, відсутність чіткої системи координат, розмивання кордонів між реальністю та ілюзією. Прийоми К. зустрічаються в 19 ст. у «домаш. альбомах», автор. книгах К. Морґінштерна (1905), окремих творах [М. Врубеля](#) та ін. Першими в мистецтві програмно використали К. 1912 кубісти Ж. Брак і П. Пікассо. К. став елементом худож. мови більшості модерніст. та авангард. напрямів мистецтва 20 ст. ([дадаїзму](#), [концептуалізму](#), [поп-арту](#), [сюрреалізму](#), [футуризму](#) та ін.), набуваючи нового змісту й худож. особливостей у кожному з них. Напр., папер. К. використовували в експерим. абстракт. композиціях ([Соня Делоне-Терк](#), Г. Арп, Дж. Балла, А. Матісс та ін.). З ін. боку, починаючи від дадаїзму, К. залучає найрізноманітніші «немист.» предмети та матеріали – фрагменти паперу, дерева, газетні тексти, мотузки, скло, залізо, вугілля, гіпс та ін., розширюючи худож. простір та урізноманітнюючи формал.-пластичні засади візуальності. Дадаїсти започаткували фотоколаж – вільне, часто загострено парадоксал. поєднання в одній композиції різних за стилем та сюжетами фотозображень чи їхніх фрагментів у поєднанні з текстом, написами, малюнками. Програм-

но з К. працювали Дж. Гартфілд, Р. Гаусман, Т. ван Дусбург, М. Ернст, Й. Іттен, Л. Мохой-Надь, Манн Рей, Ханна Хех, К. Швіттерс. У рос. мистецтві поширення К. пов'язане з творчістю об'єдн. художників «Бубновий валет» (зокрема А. Лентулова, [П. Кончаловського](#)). К. використовували художники рос. та укр. авангарду в худож. об'єктах, картинах, графіці, плакаті, а також у створенні «автор. книги» ([Д. Бурлюк](#), [В. Єрмилов](#), [Б. Косарев](#), О. Кручоних, *К. Малевич*, *А. Петрицький*, *В. Татлін*, Г. Клуцис, Ель Лисицький, С. Підгаєцький, Л. Попова, О. Родченко, О. Розанова, Г. Теленгатер, Н. Удальцова). У рад. мистецтві 2-ї пол. 20 ст. використання К. пов'язане із творчістю художників концептуаліст. спрямування, зокрема [І. Кабакова](#), Е. Булатова, В. Пивоварова, Д. Пригова; в Україні – С. Ануфрієва, В. Бахчаняна, *Ю. Лейдермана*, *О. Лісовського*, *Б. Михайлова*, *А. Степаненка*, *Ф. Тетянича*, *В. Хруща* та ін. Папер. абстрактні К. у 1950–70-х рр. створював [К. Звіринський](#). К. із різноманіт. матеріалів – яскрава сторінка у творчості *С. Параджанова*. К. можна розглядати як етап становлення мистецтва об'єкта, що посів помітне місце в худож. практиках 20 ст., отримавши розвиток в асамбляжі та [інсталяціях](#). У сучас. цифр. варіанті К. – композиція, складена з найрізноманітніших зображень. Принципи К. через комп'ютерні технології використовують у мистецтві нових медіа.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Н. Wescher. Die Collage. Geschichte eines künstlerischen Ausdrucksmittels. Köln, 1968;
2. Collage. Critical Views. Ann Arbor, 1989;
3. С. Poggi. In Defiance of Painting: Cubism, Futurism and the Invention of Collage. New Haven, 1992;
4. Потапов И. Коллаж в новом искусстве // Новые художники 1982–1987. С.-Петербург, 1996;
5. Т. Р. Brockelmann. The Frame and the Mirror. On Collage and Postmodern. Evanston, 2001;
6. Бобринская Е. А. Русский авангард: истоки и метаморфозы: [Сб. ст.]. Новейшие исследования рус. культуры. Вып. 2. Москва, 2003.

Бібліографічний опис:

Колаж / Г. Я. Складенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-4447>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).